
КАЧМАРЧИК С.Г.,
старший викладач,
кафедра англійської
філології Національного
Університету Біоресурсів і
Природокористування України
ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О.,
старший викладач,
кафедра англійської
філології Національного
Університету Біоресурсів і
Природокористування України,
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ У НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ- ФІЛОЛОГІВ

У статті висвітлено особливості імплементації європейської освітньої системи в Україні. Розкриваються елементи системи, які використовуються в практиці вищої школи. Надається інформація про переваги та недоліки в ході інтеграції до Болонської системи. Автор приділив особливу увагу виявленню й характеристиці педагогічних засад запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей. Розкрито зміст професійної підготовки майбутніх філологів у системі вищої освіти.

Ключові слова: європейський освітній простір, стандарти освіти, інтеграція, міжнародні зв'язки, професійна підготовка філологів, педагогічні засади.

В статье идёт речь об особенностях внедрения европейской образовательной системы в Украине. Раскрываются элементы системы, которые используются в практике высшей школы.

© КАЧМАРЧИК С.Г., ШАНАЄВА-ЦИМБАЛ Л.О., 2015

Предоставляется информация о позитивных и негативных моментах в ходе интеграции к Болонской системе. Автор акцентировал внимание на выявление и характеристику педагогических основ введения европейских образовательных стандартов в обучении английского языка филологических специальностей. Раскрыто содержание профессиональной подготовки будущих филологов в системе высшего образования.

Ключевые слова: *европейское образовательное пространство, стандарты образования, интеграция, международные связи, профессиональная подготовка филологов, педагогические основы.*

The article highlights the features of implementation of the European educational system in Ukraine. Elements of the system used in the practice of higher education were revealed. Information about the benefits and disadvantages in the integration to the Bologna system was given. Author paid special attention to the detection and characterization of pedagogical principles of implementation of European educational standards in the process of teaching English to students of philological specialties. The content of future philologists training in higher education was described. The sense of future philologists' professional training in the system of higher education was exposed. The character features of philological service of education, and also the place, role and value of a philologist were presented in the article.

Key words: *European educational space, standards of education, integration, international relations, training of philologists, pedagogical bases.*

Постановка проблеми. Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, не оминув він і вищої освіти. Відтак, Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, щоразу наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу [1, с. 3]. Євроінтеграційні процеси в освітянському просторі України обумовлюють активізацію інноваційних тенденцій відповідності стандартам вищої школи закордоном. На конку-

рентоспроможність українських фахівців вітчизняного та європейських ринків праці відчутно впливає якість підготовки професійних кадрів у вищій школі та відповідність дипломів європейським стандартам. Основна ідея розвитку системи вищої освіти в України – це поетапний перехід національної системи до європейського геокультурного та соціокультурного просторів. Корінні зміни в житті нашої країни, реформування українського суспільства значною мірою вплинуло на характер і зміст професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Розширення міжнародних зв'язків, залучення все більше кількості людей різних

професій до міжнародного спілкування й співробітництва висуває нові вимоги до випускника вищої школи, серед яких, зокрема, вільне володіння принаймні однією іноземною мовою. Отже у контексті Болонського процесу виникла необхідність не лише реформування вищої освіти в цілому, але й модернізації конкретних спеціальностей, зокрема філологічних. Вивченням теоретико-методологічних засад перебудови вищої освіти у контексті вимог Болонського процесу займалися Л. В. Беззубко, І. М. Гавриленко, Б. А. Головко, А. П. Горбачик, А. Г. Гуменюк, К. І. Кириченко, Т. В. Ковальчук, С. Д. Максименко, М. А. Нахабич, С. М. Ніколаєнко, Т. В. Фініков. У сучасній педагогічній науці питання формування комунікативної компетенції студентів філологічних спеціальностей з урахуванням вимог загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти досліджувались з позиції діалогу культур багатьма вченими: В. В. Сафоною, М. М. Боліною, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Л. В. Калініною, Т. І. Олійник, І. Г. Тараненко та ін. Водночас вирішення проблеми запровадження європейських стандартів у навчання англійської мови студентів-філологів не може вважатися достатньо розробленим і тому потребує окремих досліджень.

Мета статті – охарактеризувати виявлені в процесі дослідження педагогічні засади впровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей.

Завданнями статті передбачається:

1) здійснити аналіз державних документів стосовно стандартів вищої освіти; 2) на основі аналізу державних документів та з урахуванням викладацької практики описати педагогічні засади впровадження європейських

освітніх стандартів у навчання англійської мови майбутніх філологів;

3) надати методичні рекомендації щодо модернізації філологічної освіти магістерського рівня в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні панує ілюзія, що сфера освіти може реформуватися зсередини, спираючись на свій високий інтелектуальний потенціал з обмеженою зовнішньою ресурсною підтримкою. Практика спростувала цю надію: розробка стандартів вищої освіти передбачала створення засобів діагностики для виміру досягнення результатів освіти (learning outcomes), які з переважної більшості спеціальностей так і не були створені з 1998 року [3, с. 23]. Усвідомлення важливості навчання впродовж життя є характерною рисою більшості сучасних розвинених національних систем вищої освіти, яке є значно ширшим, порівняно з вітчизняним поняттям “післядипломна освіта” і додатково включає: неформальну та інформальну освіту, у тому числі, навчання на виробництві, сертифікатні програми різного характеру. Загалом процес навчання, формування та розвитку фахівця має у своєму підґрунті такі аспекти. По-перше, психологічне обґрунтування системи навчання та формування спеціаліста. Цей особливо важливий аспект реалізується у взаємозв'язку з економічними, технологічними, інформаційними та соціокультурними напрямками. По-друге, підвищення уваги на організацію контролю системою якості освіти в цілому та на розвиток особистості окремо. Ще одним з основних сучасних аспектів контролю за якістю освіти є спеціальна психолого-педагогічна підготовка викладачів, психологів, консультантів. Реалізація цих важливих складових спрямована на формування в особистості інтегральних зді-

бностей і якостей. Успішність цього процесу забезпечує перехід зовнішніх впливів у внутрішні регулятори поведінки, які впливають на рівень задоволеності обраною спеціальністю та власну професійну діяльність. Важливим свідченням готовності особистості до професійної діяльності є не лише знання та вміння, а сформовані на їх основі переконання, професійно значущі властивості та здібності.

Відповідно до ст. 11 Закону України “Про вищу освіту” стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу й рівня освітніх і фахових програм підготовки студентів. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форми здобуття освіти. Згідно з Державним класифікатором професій України кваліфікація фахівця визначається рівнем освіти та спеціалізацією. Отже, існує зв’язок між кваліфікацією і рівнем вищої освіти. Сьогодні в Україні встановлено перелік напрямів та спеціальностей фахової підготовки студентів, що налічує 76 програм підготовки бакалаврів і понад 500 спеціальностей у програмах підготовки магістрів.

У сучасних умовах постійного виникнення і закриття вищих навчальних закладів різних форм власності, невизначеності державної політики у сфері вищої освіти, декларативності переходу до європейської системи оцінювання знань студентів тощо, першою й найважливішою передумовою запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів-філологів вважаємо сталий розвиток системи вищої освіти в Україні, оскільки всі інші умови базуються саме на ній.

З огляду на європейську інтеграцію України в процесі навчання англійської мови студентів-філологів

слід переосмислити мету іншомовної підготовки випускника ВНЗ, звернути особливу увагу на формування додаткової мотивації до оволодіння англійською мовою як засобом міжнародного спілкування і послідовно втілювати у навчально-виховний процес вищої школи принципів, що відображають: загальноєвропейські цінності: свободу, демократію, права людини в суспільстві; повагу до загальноєвропейських законодавчих актів про права людини; прагнення до збалансованості інтересів представників різних країн і народів Європи, до проведення спільних акцій, спрямованих на розв’язання екологічних, економічних, соціальних і політичних проблем сучасної Європи і світу; відкритість і толерантність до представників інших культур, готовність вивчати традиції і звичаї інших народів, відмову від упередженого ставлення до іноземців, готовність знайти взаєморозуміння.

В Україні підготовка філологів здійснюється як у класичних, так і в педагогічних університетах. Якщо раніше стандарти підготовки філологів у різних типах університетів відрізнялись на користь класичних, то нині поступово межі зникають. Упродовж двох останніх десятиліть, ставлення до університетської освіти формується не як до фундаментальної і класичної, а як до просвітянської допоміжної сфери [6, с. 136]. Проте за сучасних умов зміни структури знань філологія як наука, що об’єднує вивчення мови, літератури і культури, виконує вкрай важливу роль: пов’язує історичне джерелознавство з мовознавством та літературознавством, уможливорює вивчення історії в контексті, а також поєднує літературознавство і мовознавство при дослідженні стилю твору. Саме тому філолог у широкому розуміння, як фахівець, котрий може про-

фесійно створювати, інтерпретувати та поширювати різноманітні типи текстів, набуває особливої суспільної важливості.

У Європі гуманітарні науки перебувають у практично стабільному стані і не змінюють свого відносно невисокого значення у розподілі студентів за профілями підготовки. Нині в Україні на рівні бакалавра зберігається напрям підготовки “Філологія”, хоча на рівні магістра цей напрям ліквідовано. Відтепер, наприклад, спеціальність “Мова і література (із зазначенням іноземної мови)” належить до галузі знань “Гуманітарні науки”. Відкритим лишається питання кваліфікації магістрів з мовно-літературних спеціальностей, оскільки раніше вона зазначалась як “магістр філології”. Маємо припущення, що відтепер кваліфікація буде зазначатися як “магістр гуманітарних наук”.

Також вважаємо за необхідне враховувати корисний досвід європейських країн у сфері державного управління інтеграційними процесами. Так, органи законодавчої та виконавчої влади повинні створити такі умови функціонування освітніх закладів, які б забезпечували організацію інформаційного і науково-технологічного співробітництва з освітніми інститутами розвинених країн, сприяли б проведенню спільної науково-дослідницької діяльності, навчанню та підвищенню кваліфікації науковців.

Відповідно до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти щодо рівнів володіння іноземною мовою студенти вищих навчальних закладів повинні “володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей” [4. с. 24]. У контексті

Рекомендації Ради Європи студент розглядається як суб’єкт, який сам ставить собі мету навчання, а викладач вибирає до нього стратегію досягнення цієї мети. В Рекомендаціях підкреслюється, що мовні навички – це тільки база, інструментарій для досягнення позитивного результату на рівні комунікативних дій, і, наприклад, грамика чи лексика не повинні бути ізольованими від комунікативних цілей об’єктом викладання. Реалізація обраної стратегії, досягнення мети вивчення мови кожним студентом можлива за умов кваліфікованого методичного супроводу з боку викладача іноземної мови, що значною мірою залежить від його компетентності та налаштованості на працю.

Нова мовна політика та оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування потребують інших підходів до методики викладання, удосконалення професійної та іншомовної комунікативної компетенції викладачів, розробки сучасних технологій навчання, оскільки наразі мовна освіта в Україні розглядається як полікультурний полілінгвальний простір.

Статус іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування забезпечується комунікативно орієнтованим підходом до її вивчення. У цьому контексті слід зазначити, що навчання мови – це процес систематичного і послідовного передавання викладачем знань, формування вмінь і навичок у сфері іноземних мов, процес активного й усвідомленого засвоєння їх студентами, процес утворення та закріплення у студентів якостей, необхідних для подальшого професійного саморозвитку: стійке позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, толерантність по відношенню до представників чужої мови та культури, віру у власні сили і здатність

опанувати іноземну мову.

Для іноземної філології існує необхідність провести маркетингові дослідження щодо запиту на конкретні спеціалізації з урахуванням регіональних особливостей. Так, у Черкасах співзасновниками автомобільного заводу “Богдан” є закордонні компанії, тому постійною є потреба у перекладачах з англійської та німецької мов зі спеціалізацією у технічному перекладі в галузі автобудування. Іншою сферою застосування іноземної мови є програми компаній із працевлаштування молодих осіб у Європі та США (Work&Travel, Au-Pair). Зазвичай клієнтами таких компаній є студенти, котрі вивчають іноземну мову як фах, оскільки, у більшості випадків, тільки їхній рівень володіння іноземною мовою є достатнім. У магістратурі доцільно було б запровадити спеціалізацію або, принаймні, спецкурс “Викладання іноземної мови для бажаючих працювати за кордоном” та підготувати викладачів, які б могли працювати на таких курсах і навчати всіх бажаючих, зокрема студентів, інших спеціальностей, іноземних мов з такою метою.

Таким чином, філологічна освіта магістерського рівня має конкретизувати професійну підготовку, отриману в бакалавраті, за допомогою додаткових різноманітних спеціалізацій та орієнтацій. З іншого боку, філологічна освіта магістерського рівня має бути доступною і для тих, хто отримав диплом бакалавра з інших спеціальностей. Насамперед, має бути забезпечена гнучкість міжрівневої зміни філологічних спеціальностей. Так, бакалаврам з іноземної мови і літератури мати бути створені умови для отримання освіти за магістерською програмою з редагування або ж особи, котрі здобули освіту бакалаврського рівня з перекладу, мають бути спро-

можні без проблем здобувати вищу освіту другого рівня за спеціальністю “Літературна творчість”. Звісно, такі особи, що змінюють спеціальність, мають підтвердити свою готовність до навчання, або ж їм можуть бути запропоновані додаткові корекційні курси.

Стратегічною домінантою оптимізації навчально-виховного процесу на факультетах іноземної філології має бути інтеграція та адаптація методологічних принципів та методик навчання до стандартів Європейського освітнього простору. Сутність методики “занурення”, що пропонується для навчання професійно-орієнтованої англійської мови полягає в поетапно-концентричній організації навчального процесу, здійсненні спеціального відбору та структуризації лексики за блок-компактним методом, а також в розробленій системі вправ, спрямованої на розвиток мовленнєвих навичок й умінь в основних видах мовленнєвої діяльності. Термін “занурення” означає мінімальне використання рідної мови або повну її відсутність в процесі навчання професійно-орієнтованої англійської мови. Запропонована методика дозволяє за досить стислий термін (80 – 100 навчальних годин) здійснити цілеспрямований розвиток комунікативних вмінь у професійній сфері. Лексичний аспект передбачає оволодіння 4500 – 5000 лексичними одиницями, а граматичний аспект – засвоєння основних граматичних конструкцій у майже всіх категоріях часу. Концептуальною ідеєю зазначеної методики є створення й підтримка іншомовного професійно-орієнтованого навчального середовища в малих групах спеціалістів (10 – 12 осіб), об’єднаних спільною трудовою діяльністю у відповідній сфері. Умови такого іншомовного професійно-орієнтованого навчального середовища

сприяють успішній реалізації основних принципів інтенсивного методу навчання (принцип особистісного спілкування, принцип колективної взаємодії, принцип концентрованої організації навчального матеріалу) для активізації іншомовної мовленнєвої діяльності кожного члену малої навчальної групи.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити наступні висновки: до основних передумов запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей слід віднести: сталий розвиток системи вищої освіти в Україні;

розширення мобільності студентів та персоналу; реалізацію нової мовної політики, що передбачає оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування; переосмислення мети вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах; компетентність викладача англійської мови. У даній статті не вичерпуються всі питання, пов'язані з педагогічними засадами запровадження європейських освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів філологічних спеціальностей. Подальших досліджень потребують шляхи реалізації виявлених засад у навчально-виховному процесі вищої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Вікторов В. Основні критерії та показники якості освіти // Вища освіта України. – 2002. – № 1. С. 54 – 59.
3. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж.: аналіт. звіт / Кер. авт.кол. Т.Ф. Фініков; Міжнарод. благод. фонд "Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики". – К.: Таксон, 2012. – 54 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва // К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Семенов О. М. Сьогодення філологічних професій: соціальне замовлення чи реалізація особистісних потреб / О. М. Семенов // Вісник Черкаського університету (Серія: педагогічні науки). – Черкаси: вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – Вип. 186. – С. 135 – 139.